

Zmierzch wielkich koalicji. Niemieckie partie polityczne przed wyborami do Parlamentu Europejskiego

Ryszarda Formuszewicz, Kamil Frymark

Zarówno niemieccy politycy, jak i komentatorzy wskazują na wyjątkowe znaczenie zbliżających się wyborów do Parlamentu Europejskiego dla przyszłości Unii Europejskiej. Prognozowany spadek poparcia dla chadecji i socjaldemokracji w połączeniu ze spodziewanym wzmocnieniem reprezentacji partii krytycznie nastawionych do integracji europejskiej skutkować będzie głębokimi zmianami w funkcjonowaniu parlamentu, a także UE jako całości. Dwie największe partie europejskie nie będą najprawdopodobniej w stanie same utworzyć stabilnej koalicji, co może też wpłynąć na obsadę głównych stanowisk w UE.

Wynik wyborów do PE może wpłynąć na trwałość wielkiej koalicji w Berlinie oraz decyzje personalne w CDU i SPD. Dla niemieckich partii głosowanie to jest także najważniejszym testem przed jesiennymi wyborami w trzech wschodnich krajach związkowych – w Brandenburgii, Saksonii i Turyngii, a ponadto 26 maja wraz z wyborami do PE odbędą się wybory do parlamentu krajowego w Bremie. Dla SPD poważnym wyzwaniem byłaby utrata władzy w tym kraju związkowym, gdyż socjaldemokraci rządzą tam od 74 lat. Można się spodziewać zaostrzenia sporów i debaty o kontynuowaniu wspólnych rządów CDU/CSU i SPD. Zdobycie mandatu w PE przez minister sprawiedliwości z SPD może doprowadzić do zmian w gabinecie kanclerz Angeli Merkel. Niewykluczone, że na skutek rekonstrukcji rządu znajdzie się w nim przewodnicząca CDU Annegret Kramp-Karrenbauer.

Kampania wyborcza Niemczech

Wybory do PE będą w Niemczech powiązane z wyborami do parlamentu krajowego w Bremie i w niektórych samorządach. Wpłynie to zapewne na wzrost frekwencji wyborczej (w 2014 roku wyniosła 48% przy średniej unijnej na poziomie 43%), ale też wprowadza do kampanii szereg tematów lokalnych i regionalnych. Głównymi tematami kampanii są kwestie ochrony klimatu, ekologii i wsparcia dla pozyskiwania prądu z odnawialnych źródeł energii. Część postulatów odnosi się wprost do niemieckiej polityki, a nie do rozwiązań w UE. Dotyczy to propozycji wprowadzenia tzw. podatku od dwutlenku

węgla, który miałby być nałożony m.in. na paliwo, a uzyskane w ten sposób dochody miałyby przyspieszyć transformację energetyczną w RFN. Zainteresowanie wyborców budzą ponadto kwestie migracyjne, bezpieczeństwo, zadłużenie państwa czy stabilność euro¹.

W odróżnieniu od wyborów do Bundestagu i landtagów w wyborach do Parlamentu Europejskiego nie obowiązuje próg wyborczy.

¹ *Europas Bürger glauben trotz Krisen an die EU, „Die Welt”, sondaż YouGov w ośmiu państwach członkowskich UE, <https://www.welt.de/politik/ausland/article193371401/WELT-Umfrage-Deutsche-halten-Umweltschutz-fuer-groesste-Herausforderung-der-EU.html>*

Wskutek tego wśród eurodeputowanych niemieckich, poza przedstawicielami partii reprezentowanych w Bundestagu, zasiadają także politycy Narodowodemokratycznej Partii Niemiec (NPD), dla której PE jest najważniejszym forum działalności politycznej (partia nie jest reprezentowana w Bundestagu ani parlamentach krajowych), a także nieznanymi szerzej ugrupowań, takich jak: Partia na rzecz Pracy, Praworządności, Ochrony Zwierząt, Promocji Elit i Inicjatyw Oddolnej Demokracji czy też Partii Ekologiczno-Demokratycznej. Brak prognozy wyborczego zachęca mniejsze ugrupowania i inicjatywy do udziału w rywalizacji, dlatego też listy wyborcze zarejestrowało 41 partii i stowarzyszeń (w 2014 roku – 25).

W Niemczech uprawnionych jest do głosowania 64,8 mln osób (najwięcej w UE), co powoduje, że wynik wyborów w RFN ma istotny wpływ na układ sił w PE. Wyborcy w Niemczech decydują o podziale 96 z 751 mandatów (po ewentualnym wyjściu Wielkiej Brytanii – 705). W minionej kadencji niemieccy eurodeputowani reprezentowani byli we wszystkich grupach politycznych w PE (zob. Aneks). Część długoletnich i wpływowych deputowanych nie kandyduje ponownie (np. zasiadający w PE od 1980 roku Elmar Brok z CDU i była przewodnicząca Zielonych Rebecca Harms). Przełoży się to na odmłodzenie reprezentacji niemieckiej, ale też na jej funkcjonowanie w PE, gdzie skuteczność w znacznej mierze zależy od stażu deputowanych oraz sprawowanych przez nich funkcji.

Test nowego przywództwa chadecji

Wybory do PE będą dla chadecji pierwszym testem przywództwa po objęciu funkcji przewodniczących przez Annegret Kramp-Karrenbauer w CDU oraz Markusa Södera w CSU. Zmiany w obu partiach chadeczkich doprowadziły do wycofania personalnych oraz programowych sporów między Angelą Merkel a Horstem Seehoferem i umożliwiły zaprezentowanie pierwszego w historii wspólnego programu przed wybo-

rami do PE. Dotychczas wspólne propozycje programowe były zarezerwowane na wybory krajowe, a w oddzielnym manifestie europejskim CSU zaznaczała bardziej konserwatywny i eurosceptyczny profil swojego ugrupowania².

Brak prognozy wyborczego zachęca mniejsze ugrupowania do udziału w rywalizacji. Listy wyborcze zarejestrowało ponad czterdzieści partii i stowarzyszeń.

Dobry wynik CDU (sondaże dają jej około 30%) wzmocni nową przewodniczącą wewnątrz partii i poprawi szanse chadecji w jesiennych wyborach landowych na wschodzie RFN. Z kolei ewentualna utrata mandatów w PE i słabsze wyniki w Brandenburgii, Saksonii i Turyngii nasilią wewnątrzpartyjną dyskusję o przywództwie Kramp-Karrenbauer i wzmocnią jej rywali (przede wszystkim Friedricha Merza, który przegrał z nią walkę w grudniu 2018 roku i Armina Lascheta, premiera Nadrenii Północnej-Westfalii). Także dla CSU wybory będą miały charakter testu przywództwa i będą sprawdzianem przed wyborami do samorządów w marcu 2020 roku. Wynik pokaże, czy akcentowanie w kampanii proeuropejskich elementów programu jest dla CSU w starciu z AfD skuteczne.

Chadecja w kampanii wyborczej, inaczej niż w 2014 roku, nie stawia na kanclerz Merkel. Nie występuje ona na plakatach wyborczych i nie uczestniczy w spotkaniach z wyborcami. Ta strategia może okazać się chybioną. Merkel nadal jest najpopularniejszym niemieckim politykiem, a 68% Niemców chciałoby, aby sprawowała swój urząd do końca tej kadencji Bundestagu, czyli do 2021 roku³.

Dobry wynik niemieckiej chadecji umożliwi jej walkę o kluczowe stanowiska w UE. Należący

² Por. K. Frymark, *Wolny Kraj Bawaria*, „Prace OSW”, 15.04.2019, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/prace-osw/2019-04-15/wolny-kraj-bawaria>

³ Według badania Politbarometer dla telewizji ZDF z 10 maja 2019 roku.

do liberalnego skrzydła CSU Manfred Weber jest kandydatem CSU, CDU i całej Europejskiej Partii Ludowej (EPP) na urząd przewodniczącego KE. Jego szanse osłabia jednak sceptyczny stosunek wielu europejskich przywódców do koncepcji tzw. Spitzenkandidaten (liderów kampanii wyborczej europejskich partii politycznych, wskazanych jako kandydaci na stanowisko przewodniczącego KE). Zastrzeżenia do tej procedury zgłasza przede wszystkim prezydent Francji Emmanuel Macron. Słabym punktem Webera jest też brak doświadczenia rządowego; jest wiceprzewodniczącym CSU oraz przewodniczącym frakcji EPP w PE.

Spadek poparcia dla chadecji i socjal-demokracji oraz wzmocnienie partii krytycznie nastawionych do integracji europejskiej spowodują głębokie zmiany w funkcjonowaniu PE.

Zdobycie urzędu przewodniczącego KE będzie zależało od szeregu czynników, w tym od zdolności Webera i EPP do zbudowania szerokiej koalicji w PE i złagodzenia oporu w Radzie Europejskiej. Wpływ na wybór Webera będzie mieć także spór o członkostwo Fideszu w EPP, który już okazał się dla niemieckiej chadecji, przede wszystkim współpracującej z Węgry i Bawarią CSU, istotnym zakłóceniem kampanii przed wyborami do PE⁴. Możliwe jest także powierzenie jednego ze stanowisk innemu przedstawicielowi Niemiec (np. Jens Weidmann, prezes Niemieckiego Banku Federalnego wymieniany jest jako kandydat na szefa Europejskiego Banku Centralnego). Nie cichną też spekulacje o możliwości objęcia funkcji przewodniczącego Rady Europejskiej przez Angelę Merkel, choć ona temu zaprzecza.

⁴ Ł. Frynia, R. Formuszewicz, *Gra wokół wykluczenia Fideszu z EPP*, „Analizy OSW”, 13.03.2019, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2019-03-13/gra-wokol-wykluczenia-fideszu-z-epp>

Dla niemieckiej chadecji jednym z głównych zadań będzie utrzymanie silnej pozycji we frakcji EPP i zachowanie w ten sposób jak największego wpływu na pracę PE, w tym m.in. poprzez obsadę ważnych stanowisk (np. w komisjach PE, zwłaszcza w Komisji Spraw Zagranicznych, która od 1999 roku z pięcioletnią przerwą jest w rękach CDU oraz stanowisk w samej frakcji). Głoszony w kampanii wyborczej chadeccki model integracji europejskiej oparty jest na zasadzie subsydiarności, której kontrola ma zostać usprawniona. W programowych wystąpieniach zabrzmiała krytyka nadmiernego centralizmu i biurokracji, sceptycznie potraktowano też wizję europejskiego superpaństwa⁵. Szefowa niemieckiej chadecji pozytywnie oceniła rolę państw narodowych jako źródła identyfikacji i demokratycznej legitymizacji, a także metodę międzyrządową, którą wskazała jako równoprawny – obok metody wspólnotowej – filar procesu decyzyjnego⁶. W zakresie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa zwiększeniu zdolności do działania służyć miałyby w przyszłości wspólne miejsce UE w Radzie Bezpieczeństwa ONZ. Równolegle powstać miałyby Europejska Rada Bezpieczeństwa z udziałem Wielkiej Brytanii, ponadto CDU i CSU chciałyby rozszerzyć zakres głosowania większością kwalifikowaną. Chadecja podkreśla swój sprzeciw wobec utworzenia stanowiska ministra finansów strefy euro i wyklucza możliwość udziału Niemiec w unii transferowej. Potwierdzeniu dotychczasowych reguł uczciwej konkurencji w UE, zdaniem chadecji, powinno towarzyszyć zapewnienie utrzymania konkurencyjności

⁵ Został on zaprezentowany w programie wyborczym CDU: *Unser Europa macht stark. Für Sicherheit, Frieden und Wohlstand*, <https://www.cdu.de/europaprogramm> i w opublikowanym przez Annegret Kramp-Karrenbauer artykule *Nadać Europie właściwy kierunek (Europa jetzt richtig machen)*, „Die Welt am Sonntag”, 10.03.2019, <https://www.welt.de/politik/deutschland/article190037115/AKK-antwortet-Macron-Europa-richtig-machen.html>

⁶ R. Formuszewicz, *Niemcy: odpowiedź chadecji na europejską odezwę Macrona*, „Analizy OSW”, 12.03.2019, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2019-03-12/niemcy-odpowiedz-chadecji-na-europejska-odezwe-macrona>

przedsiębiorstw europejskich wobec zewnętrznych podmiotów monopolistycznych, korzystających z protekcjonizmu państw pochodzenia. Chadecja opowiada się za utrzymaniem dotychczasowego budżetu wspólnej polityki rolnej i za zachowaniem głównych zasad rozdziału środków opartego na dopłatach bezpośrednich.

SPD – socjalny program naprawczy

W odróżnieniu od 2014 roku i w przeciwieństwie do chadeków niemieccy socjaldemokraci nie mogą wesprzeć swojej kampanii własnym, głównym kandydatem Partii Europejskich Socjalistów – rola ta przypadła wiceprzewodniczącemu Komisji Europejskiej Fransowi Timmermansowi z Holandii. Na czele kampanii SPD stanęła tym razem urzędująca minister sprawiedliwości Katarina Barley z doświadczeniem jedynie w polityce wewnętrznej. Profil polityka europejskiego ma za to drugi z czołowych kandydatów SPD – Udo Bullmann, który obecnie przewodniczy grupie Postępowego Sojuszu Socjalistów i Demokratów w PE.

Prognozy nie są korzystne dla SPD. Spodziewany jest wynik zdecydowanie poniżej 27% uzyskanych w wyborach do PE w 2014 roku, a nawet niższy niż w przypadku historycznej porażki w wyborach do Bundestagu w 2017 roku (20,5%). SPD będzie zatem podwójnie osłabiona w kolejnej kadencji – zarówno przez słabszy ogólny rezultat europejskiej socjaldemokracji, jak i przez zmniejszenie niemieckiej reprezentacji w tej grupie politycznej. Partia wciąż ponosi polityczne koszty sporu o współtworzenie kolejnej wielkiej koalicji z chadekami po wyborach do Bundestagu w 2017 roku.

Próba wyhamowania spadków popularności oparta została na początku 2019 roku na inicjatywach w sferze socjalnej, co znalazło także odzwierciedlenie w programie wyborczym do PE⁷. SPD jest zwolenniczką Europy socjalnej

jako opozycyjnej wizji wobec koncepcji neoliberalnych. Najważniejsze postulaty SPD obejmują wprowadzenie płacy minimalnej we wszystkich państwach członkowskich, dążenie do konwergencji płac i systemów zabezpieczenia społecznego, poprawę warunków zatrudnienia i standardów w zakresie prawa pracy. Socjaldemokraci proponują utworzenie europejskiego funduszu reasekuracyjnego na wypadek wywołanego kryzysem pogorszenia sytuacji na rynku pracy w państwach członkowskich. Domagają się większej roli UE w kształtowaniu polityki podatkowej, w szczególności rezygnacji z prawa weta państw członkowskich i zasadniczo rozszerzenia zakresu głosowania większością kwalifikowaną.

Wybory do PE będą dla chadecji pierwszym testem przywództwa nowych przewodniczących – Annegret Kramp-Karrenbauer w CDU oraz Markusa Södera w CSU.

SPD opowiada się za dalszym pogłębieniem integracji, przede wszystkim w strefie euro. W swoim programie zaleca wykorzystywanie traktatowej możliwości wzmocnionej współpracy w węższym gronie państw członkowskich. Poparciem SPD cieszy się forsowany przez Francję budżet strefy euro, który miałby mieć funkcję inwestycyjną i stabilizacyjną. SPD promuje również koncepcję powołania w przyszłości rządu gospodarczego i ministra finansów dla strefy euro. Europejski Mechanizm Stabilności (ESM) miałby zostać przekształcony w Europejski Fundusz Walutowy. Wyróżniającym elementem jest deklaracja gotowości podwyższenia niemieckiego wkładu finansowego do budżetu UE, który zasilić miałby też podatek od transakcji finansowych, przy czym dostęp do środków unijnych ma zostać uzależniony od przestrzegania praworządności, a kolejne wieloletnie ramy finansowe w większym stopniu służyć miałyby celom polityki społecznej. W ramach reformy

⁷ Program wyborczy SPD: *Kommt zusammen und macht Europa stark!*, Wahlprogramm SPD, https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Europa_ist_die_Antwort/SPD_Europaprogramm_2019.pdf

wspólnej polityki rolnej postulowane jest uzależnienie świadczeń od spełniania kryteriów społecznych, ekologicznych i prawa pracy. Regionom i gminom przyjmującym uchodźców ma służyć pomocą specjalny fundusz wspierający integrację i rozwój komunalny.

Niemieccy socjaldemokraci przejęli od Emmanuela Macrona pojęcie „europejskiej suwerenności”. Dla jej osiągnięcia postulują wzmocnienie wspólnej polityki zagranicznej poprzez odstąpienie od wymogu jednomyślności, umacnianie pozycji wysokiego przedstawiciela ds. zagranicznych i polityki bezpieczeństwa, a w przyszłości miejsce dla UE w Radzie Bezpieczeństwa ONZ. SPD ponowiła także przy okazji wyborów do PE postulaty w zakresie kontroli zbrojeń. Opowiada się za wizją wspólnej i poddanej kontroli parlamentarnej armii europejskiej – także jako odpowiedzi na „ponowny wzrost nacjonalizmu”. SPD postuluje szereg zmian dotyczących PE: przyznanie mu prawa inicjatywy prawodawczej, stworzenie nowej komisji ds. obrony, pełnoprawne włączenie w przyjmowanie regulacji UE dotyczących podatków oraz poszerzenie uprawnień kontrolnych i śledczych. SPD jest za rozwijaniem zasady wystawiania tzw. Spitzenkandidaten powiązanych z ogólnoeuropejskimi listami wyborczymi. Parlament Europejski miałby też zyskać możliwość zgłaszania wotum nieufności wobec poszczególnych członków KE, a nie tylko wobec całego kolegium.

Zieloni na fali wznoszącej

Zieloni cieszą się największym wzrostem poparcia wśród wszystkich partii politycznych (+10 p.p. względem wyborów do PE w 2014 roku). Osiągając w sondażach średnio 19%, są już potencjalnie drugą siłą polityczną w RFN. Wybory do PE będą stanowiły weryfikację wzrostu ich pozycji politycznej. Dotychczasowe poparcie wynikało przede wszystkim ze zmiany przywództwa i wyciszenia wewnętrznych sporów, trwającego kryzysu SPD i napięć w wielkiej koalicji oraz braku uczestnictwa w rządzie federalnym, które osłabia np.

socjaldemokratów. Korzystny wpływ na rezultat Zielonych będzie miał główny temat kampanii wyborczej, czyli ochrona środowiska i klimatu, który jest w opinii Niemców najważniejszym wyzwaniem stojącym przed UE. Utrzymanie wysokiego poparcia zarówno w wyborach do PE, jak i landowych w Bremie, gdzie Zieloni chcieliby utrzymać koalicję z SPD, sprzyjać będzie wzmocnieniu partii w wyborach do parlamentów krajowych na wschodzie Niemiec. W Brandenburgii, Saksonii i Turynii, gdzie Zieloni dotychczas nie mieli ugruntowanej pozycji, według sondaży mogą liczyć na 7–12%.

Prognozowany słabszy ogólny rezultat europejskiej socjaldemokracji oraz zmniejszenie niemieckiej reprezentacji w tej grupie politycznej oznaczają podwójne osłabienie SPD.

Większa niż w 2014 roku liczba zdobytych mandatów w PE wzmocni niemieckich Zielonych we własnej grupie politycznej. Może się też przełożyć na większe wpływy przy nowym układzie koalicyjnym, choć zasadniczą słabością europejskich Zielonych pozostanie brak przedstawiciela w Radzie Europejskiej. Zwiększona reprezentacja Zielonych w PE może umożliwić im skuteczniejsze oddziaływanie na kierunki dyskusji i rozstrzygnięcia. Dotyczy to nie tylko kwestii związanych z ochroną środowiska, ale także np. polityki wobec Rosji. Zieloni prezentują krytyczne stanowisko wobec polityki rosyjskich władz, popierają utrzymanie sankcji UE nałożonych po aneksji Krymu i agresji na Ukrainę oraz sprzeciwiają się budowie Nord Stream 2.

W przyjętym w listopadzie 2018 roku programie wyborczym i w trakcie kampanii Zieloni opowiadali się za zwiększeniem efektywności podejmowania decyzji przez UE⁸. Zwiększenie skuteczności UE ma polegać m.in. na rozsze-

⁸ Program wyborczy Zielonych: *Europas Versprechen erneuern*, Wahlprogramm Bündnis 90/Die Grünen, https://cms.gruene.de/uploads/documents/2019_Europawahl-Programm.pdf

zeniu zakresu głosowania większościowego w Radzie UE na politykę zagraniczną i bezpieczeństwa, klimatyczną i fiskalną. Ugrupowanie chciałoby zwiększenia uprawnień PE poprzez inicjatywę prawodawczą, zachowanie procedury tzw. Spitzenkandidaten, a także przyznanie prawa współdecydowania o wyborze dyrektorów mającego ewentualnie powstać w przyszłości Europejskiego Funduszu Walutowego. Zdaniem Zielonych KE powinna uwzględniać w obsadzie komisarzy parytet dla kobiet. Zieloni zgadzają się na zmiany traktatów unijnych wypracowane przez zwołany w tym celu konwent i zatwierdzone w ogólnoeuropejskim referendum. Ugrupowanie opowiada się za modelem integracji promującym wzmocnioną współpracę wybranych państw (przede wszystkim Niemiec i Francji) z założeniem jej inkluzywności. Dotyczy to m.in. budżetu strefy euro, który perspektywicznie byłby otwarty dla wszystkich państw członkowskich UE.

Większa liczba zdobytych mandatów w PE wzmocni niemieckich Zielonych w ich grupie politycznej. Zasadniczą słabością europejskich Zielonych pozostanie jednak brak przedstawiciela w Radzie Europejskiej.

Program Zielonych kładzie nacisk na dystrybucję środków unijnych na cele związane z ochroną klimatu, odnawialnymi źródłami energii, ze wsparciem biedniejszych regionów i ekologicznym rolnictwem, nowymi wydatkami socjalnymi m.in. w celu aktywizacji zawodowej młodych bezrobotnych. Finansowanie wspólnej polityki rolnej miałyby w większym stopniu służyć zmianie modelu rolnictwa z wielkoprzemysłowego na mniejsze, bardziej ekologiczne uprawy i hodowle. Zieloni chcieliby też ustanowienia funduszu (w ramach polityki rolnej) na rzecz ochrony środowiska w rolnictwie w wysokości 15 mld euro rocznie. Sfinansowaniu nowych wydatków miałyby służyć podniesienie

składki z obecnego 1% PKB krajów członkowskich do 1,2% PKB i zwiększenie dochodów UE w postaci nowych podatków (cyfrowego, od emisji CO₂ i od największych korporacji). W przypadku brexitu Zieloni domagają się wyrównania budżetu poprzez zwiększenie składek.

AfD – powtórny debiut

W sondażach poparcie dla AfD utrzymuje się na poziomie zbliżonym do wyniku w wyborach do Bundestagu w 2017 roku – 12,6%. Można zatem założyć, że partia uzyska dwucyfrowy wynik, wyraźnie lepszy niż 7,1%, które w 2014 roku zapewniło utworzonej zaledwie rok wcześniej partii siedem mandatów. Wskutek wewnętrznych konfliktów, podziału i secesji do końca kadencji AfD utrzymała tylko jeden z nich. Pięcioro byłych eurodeputowanych AfD – w tym jej twórca Bernd Lucke – odłączyło się w 2015 roku. W 2017 roku w ślad za nią współprzewodniczącą partii Frauke Petry szeregi AfD opuścił Marcus Pretzell. Obecnie z ramienia AfD zasiada w PE współprzewodniczący Jörg Meuthen, któremu powierzono przewodzenie kampanii wyborczej. Jego doświadczenie z Brukseli i Strasburga jest jednak stosunkowo krótkie, ponieważ dopiero na początku 2018 roku zastąpił wybraną do Bundestagu Beatrix von Storch. AfD podejmie więc działalność w PE z pozycji nowicjusza.

Choć w porównaniu z notowaniami ugrupowań eurosceptycznych w innych państwach Unii AfD nie cieszy się zbyt wielkim poparciem, może odegrać ważną rolę w ich potencjalnym sojuszu parlamentarnym. AfD w PE początkowo cieszyła się ze współpracy z torysami i udziału w grupie Europejskich Konserwatystów i Reformatorów, ale pod koniec kadencji jej jedyny poseł należał do grupy Europy Wolności i Demokracji Bezpośredniej. Nie zostanie ona prawdopodobnie odtworzona w nowej kadencji. W kwietniu 2019 roku AfD zgłosiła akces do inicjatywy wicepremiera Włoch Matteo Salvini i w ramach Europejskiego Sojuszu Ludów i Narodów ma kontynuować współpracę m.in.

z Wolnościową Partią Austrii. Jednocześnie ścisłe kontakty z Austriakami mogą zniechęcać wyborców AfD w związku z ujawnieniem kontrowersyjnych nagrań z udziałem polityków FPÖ.

W swoim programie AfD, głosząc hasło „Europy narodów”, domaga się gruntownej reformy UE i odejścia od koncepcji federacyjnej⁹. Najbardziej radykalne są propozycje AfD dotyczące likwidacji, jako niedemokratycznej instytucji, Parla-

Najbardziej radykalne są propozycje AfD dotyczące likwidacji Parlamentu Europejskiego i opuszczenia strefy euro. Ważne kwestie europejskie mają być rozstrzygane w drodze referendum.

mentu Europejskiego, opuszczenia strefy euro, a nawet – w przypadku niemożności głębokiej przebudowy UE – wyjścia Niemiec z Unii (dexit). Znamienne jest, że przedstawiciele AfD sami relatywizują treść tego postulatu ze względu na dominację pozytywnego nastawienia do członkostwa w UE w Niemczech. Według badania opinii społecznej w hipotetycznym referendum przeciwko opuszczeniu UE zagłosowałoby 80% Niemców. Według sondaży zwolennicy AfD są w tej sprawie podzieleni – dexit popiera połowa z nich¹⁰.

Partia sprzeciwia się pogłębieniu integracji w ramach unii gospodarczej i walutowej, wzmocnieniu ESM, rozwijaniu unii bankowej. Odrzuca ideę powołania europejskiego ministra finansów, podatków ustalanych na poziomie europejskim, a także koordynację i harmonizację w zakresie polityki społecznej. Według AfD należy zmniejszyć budżet UE, także poprzez ograniczenie nakładów na politykę strukturalną. Wie-

⁹ Program wyborczy AfD: Programm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 9. Europäischen Parlament 2019, https://www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2019/03/AfD_Europawahlprogramm_A5-hoch_web_150319.pdf

¹⁰ M. Wehner, *Nachlassende Wirkung*, „FAZ”, 15.05.2019.

oletnie ramy finansowe mają być uzgadniane nie na siedem lat, lecz być skoordynowane z pięcioletnią kadencją PE. W odniesieniu do metod rozstrzygnięcia ważnych kwestii europejskich AfD domaga się organizacji referendum.

Ważne miejsce w programie partii zajmują postulaty dotyczące polityki azylowej i migracyjnej, w tym renacjonalizacja kompetencji i likwidacja strefy Schengen. Zdecydowanie odmienne stanowisko w kwestiach migracyjnych względem pozostałych sił politycznych zapewniło AfD najpierw odrodzenie po rozłamie w 2015 roku, a następnie sukcesy w wyborach do parlamentów krajowych i do Bundestagu. W obecnej kampanii do PE tematyka migracyjna została jednak przesłonięta przez debaty o polityce klimatycznej, na drugi plan zeszyły też zagadnienia dotyczące strefy euro. Negowanie przez AfD wpływu człowieka na klimat rozmięsza się z nastrojami społecznymi w Niemczech, gdzie 34% respondentów uważa, że ochrona klimatu jest największym wyzwaniem dla przyszłości UE, podczas gdy migracje znalazły się na drugim miejscu (32%)¹¹.

FDP wraca do gry

Udany powrót do Bundestagu w 2017 roku (10,7%) nie został w pełni wykorzystany przez niemieckich liberałów. Poparcie dla nich ucierpiało wskutek zerwania rozmów negocjacyjnych z chadecją i Zielonymi. Wybory do PE otwierają przed FDP podwójną szansę: partia poprawi prawdopodobnie swój wynik z 2014 roku (3,4%), a tym samym reprezentację w PE. Ponadto FDP zyskała nowe możliwości polityczne dzięki sojuszowi europejskich liberałów z ALDE z prezydentem Macronem. Partia znalazła się wśród ośmiu ugrupowań, które zacieśniły 11 maja w Strasburgu współpracę. Należą do nich francuska „La Renaissance” (z La République en Marche – LREM) oraz hiszpańska Ciudadanos, holenderska D66, węgierska

¹¹ Badania YouGov - zob. przypis 2.

Momentum, belgijska MR, austriacka Neos oraz VVD z Holandii. Wspólnym ich celem jest powołanie grupy politycznej w PE, która według prognoz mogłaby liczyć ok. 100 miejsc i może zostać wzmocniona przez inne ugrupowania bądź poszczególnych eurodeputowanych. Twarzą kampanii FDP została sekretarz generalna Nicola Beer, która jest jedną z siedmiu liderów kampanii europejskich liberałów (łącznie z duńską komisarz ds. konkurencji Margrethe Vestager).

W swoim programie niemieccy liberałowie opowiadają się za wizją federacyjnej UE¹². Są zwolennikami zwołania europejskiego konwentu dla wypracowania nowej europejskiej konstytucji. Proponują przeprowadzenie weryfikacji kompetencji zgodnie z zasadą subsydiarności, a także wzmocnienie kontroli jej przestrzegania. Ich postulaty obejmują także inicjatywę prawodawczą dla PE, ogólnoeuropejskie listy kandydatów do PE, większą transparentność decyzji w Radzie, zmniejszenie KE, dawanie prymatu legislacji w formie dyrektyw przed rozporządzeniami.

Większości niemieckiego społeczeństwa ma pozytywne nastawienie do UE, członkostwa Niemiec w UE i wspólnej waluty. Także instytucje unijne cieszą się wyższym niż średnia europejska zaufaniem niemieckich respondentów.

W polityce gospodarczej FDP jest zwolenniczką pogłębienia rynku wewnętrznego. Postuluje nowy pakt stabilności dla strefy euro, przekształcenie ESM w Europejski Fundusz Walutowy i głębsze zintegrowanie rynków kapitałowych. Odrzuca unię transferową, proponuje, by zabezpieczenie depozytów w unii bankowej opierało się na mechanizmie narodowym. Domaga się reformy budżetu UE, by zapewnić jego większą efektywność bez zmiany wolumenu.

¹² Program wyborczy FDP: Europas Chancen Nutzen. Wahlprogramm FDP, <https://www.fdp.de/sites/default/files/uploads/2019/04/30/fdp-europa-wahlprogramm-a5.pdf>

Struktura budżetu ma zostać uporządkowana poprzez zintegrowanie odrębnych dotąd instrumentów i likwidację rabatów. Środki mają być wydatkowane priorytetowo na badania, innowacje i digitalizację. W polityce zagranicznej, na którą liberałowie kładą szczególny akcent, opowiadają się za powołaniem europejskiego ministra spraw zagranicznych i podejmowaniem decyzji większością kwalifikowaną. Są także zwolennikami armii europejskiej. Prointegrycyjną linię prezentują też w polityce migracyjnej i azylowej; postulują wzmocnienie Frontexu.

Podzielona lewica

Dla Lewicy wybory do PE będą przede wszystkim mobilizować elektorat partii przed dużymi ważniejszymi dla tego ugrupowania jesiennymi wyborami landowymi. Sondażowe poparcie wahające się w granicach 6–7% jest poniżej oczekiwań partii (w wyborach 2014 roku Lewica zdobyła 7,4%). Do osłabienia notowań partii doprowadziły przede wszystkim: negatywna kampania wyborcza wskazująca na słabości UE oraz wewnętrzne podziały w ugrupowaniu (programowe i personalne, w tym rezygnacja Sahry Wagenknecht, jednej z najbardziej rozpoznawalnych działaczek Lewicy, z ponownego ubiegania się o funkcję przewodniczącej frakcji w Bundestagu). Lewica postawiła na czele kampanii młodszą generację polityków (Özlem Demirel i Martin Schirdewan), co jednak nie przełożyło się na większą rozpoznawalność partii i wzrost jej poparcia.

Lewica w swoim programie postuluje zwiększenie kompetencji PE m.in. poprzez nieograniczone prawo inicjatywy ustawodawczej oraz rozszerzenie kontroli PE nad EBC¹³. Ponadto domaga się ustanowienia referendum europejskiego (nie przedstawiając warunków for-

¹³ Program wyborczy Lewicy: *Für ein solidarisches Europa der Millionen, gegen eine Europäische Union der Millionäre*, Wahlprogramm DIE LINKE, https://www.die-linke.de/fileadmin/download/wahlen2019/wahlprogramm_pdf/Europawahlprogramm_2019_-_Partei_DIE_LINKE.pdf

malnych). Lewica jako naczelną zasadę funkcjonowania UE traktuje subsydiarność oraz wzmocnienie regionów (m.in. poprzez wsparcie dla samorządów przyjmujących uchodźców). Ugrupowanie chciałoby takiego rozdziału środków z budżetu UE, który koncentrowałby się na walce z bezrobociem wśród młodzieży, ubezpieczeniu od bezrobocia i wzroście wydatków socjalnych. Lewica opowiada się za zwiększeniem wydatków na OZE, infrastrukturę transportową oraz powszechne uczestnictwo obywateli UE w cyfryzacji.

Stabilność w polityce europejskiej, niewiadome w polityce krajowej

Szeroki prointegracyjny konsensus niemieckich partii politycznych odpowiada pozytywnemu nastawieniu większości niemieckiego społeczeństwa do UE, członkostwa Niemiec w UE i wspólnej waluty. Także instytucje unijne cieszą się wyższym niż średnia europejska zaufaniem niemieckich respondentów. Integracja europejska oceniana jest przy tym bardziej przychylnie niż przed pięciu laty¹⁴. Jednocześnie badania opinii społecznej wskazują, że w ostatnich latach wzrosła do 33% liczba zwolenników utrzymania *status quo* (25% w 2012 roku), podczas gdy poparcie dla dalszej integracji i przekazywania kompetencji na poziom europejski utrzymuje się na poziomie 17% (20% w 2012 roku)¹⁵. Pozytywne nastawienie Niemców do UE znajduje także odzwierciedlenie w wyższej niż średnia unijna frekwencji w wyborach do PE. Otwartą kwestią pozostaje, czy dyskusje o przełomowym charakterze tegorocznych wyborów przełożą się na zwiększoną mobili-

zację wyborców. 61% respondentów uważa nadchodzące wybory za ważne, a wśród zwolenników Zielonych sądzi tak 83%, SPD – 78%, a CDU – 76%¹⁶. Dla niemieckich partii ważne jest pozyskanie przychylności wyborców w odbywających się w tym samym dniu wyborach w Bremie i w licznych wyborach komunalnych. Jednocześnie ugrupowania popierające integrację europejską starają się przeciwdziałać wzmocnieniu AfD, wykorzystując w tym celu zwłaszcza ujawnione tydzień przed wyborami nagrania kompromitujące FPÖ i fiasko koalicji rządzącej w Austrii z jej udziałem.

Dla wszystkich ugrupowań wybory do PE to próba generalna przed jesiennymi wyborami w trzech wschodnich krajach związkowych. Wynik wyborów do PE będzie miernikiem poparcia, który może posłużyć do weryfikacji zdolności przywódczych przewodniczących partii rządzących oraz jako argument w dyskusji o przyszłości wielkiej koalicji. Presja na władze SPD, by zerwać koalicję z CDU, będzie wzrastać wraz ze spodziewanymi słabymi wynikami uzyskiwanymi w kolejnych tegorocznych wyborach. Pretekstem do wyjścia z rządu mogą być ewaluacja umowy koalicyjnej zapowiadana na koniec roku oraz zjazd SPD planowany na grudzień. Możliwy jest wówczas scenariusz powierzenia misji tworzenia rządu Kramp-Karrenbauer w ramach nowej koalicji, w skład której weszliby prawdopodobnie Zieloni i FDP. Może także dojść, zwłaszcza w razie niepowodzenia negocjacji koalicyjnych z nowymi partnerami, do przedterminowych wyborów. Ten scenariusz byłby korzystny dla Zielonych, którzy notują rekordowy wzrost poparcia w sondażach, a mają obecnie najmniejszą frakcję w Bundestagu.

¹⁴ F. Mayer, *Die neue Europafreundlichkeit, Politik & Kommunikation*, 10.05.2019 <https://www.politik-kommunikation.de/ressorts/artikel/die-neue-europafreundlichkeit-169978647>

¹⁵ IP-Forsa-Frage, 03/2019, <https://zeitschrift-ip.dgap.org/de/ip-die-zeitschrift/archiv/jahrgang-2019/mai-juni-2019/ip-forsa-frage-032019>

¹⁶ *Die Mehrheit der Deutschen findet die Europawahl wichtig für Deutschland*, 16.05.2019, <https://yougov.de/news/2019/05/16/die-mehrheit-der-deutschen-findet-die-europawahl-w/>

Niemieccy eurodeputowani w grupach politycznych Parlamentu Europejskiego VIII kadencji (2014-2019)

Grupa polityczna w PE VIII kadencji	Liczba eurodeputowanych	Liczba eurodeputowanych z Niemiec
Grupa Europejskiej Partii Ludowej	215	34
Grupa Postępowego Sojuszu Socjalistów i Demokratów	184	27
Grupa Europejskich Konserwatystów i Reformatorów	77	6
Grupa Porozumienia Liberalistów i Demokratów na rzecz Europy	69	4
Konfederacyjna Grupa Zjednoczonej Lewicy Europejskiej / Nordycka Zielona Lewica	52	8
Grupa Zielonych / Wolne Przymierze Europejskie	52	13
Grupa Europy Wolności i Demokracji Bezpośredniej	42	1
Europy Narodów i Wolności	36	1
Niezrzeszeni	20	2

Źródło: Zestawienie własne na podstawie danych publikowanych przez PE, stan na 21.05.2019, <http://www.europarl.europa.eu/meps/>

REDAKCJA MERYTORYCZNA: Mateusz Gniazdowski,
Anna Kwiatkowska-Drożdż
REDAKCJA: Katarzyna Kazimierska, Anna Łabuszewska
SKŁAD: Bohdan Wędrychowski

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia
ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa
tel.: +48 | 22 | 525 80 00,
fax: +48 | 22 | 525 80 40

**Opinie wyrażone przez autorów analiz nie przedstawiają
oficjalnego stanowiska władz RP**

Zapraszamy na naszą stronę: **www.osw.waw.pl**